

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на Надежда Стефанова Станимирова,
редовен докторант,
за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по
професионално направление 2.1. Филология. Литература на народите от
Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (История на скандинавските
литератури – Норвежка литература) на тема:

Между традицията и бунта. Концепции за женска идентичност в творчеството на норвежките писателки от края на XIX и първата половина на XX век.

Надежда Станимирова е завършила специалност „Скандинавистика” и магистратура „Език, Култура, Превод” към същата специалност. Като редовен докторант към Катедра „Германистика и Скандинавистика” е зачислена на 10.02.2015г. и отчислена на 10.02.2018г. От 2011г. до сега Надежда Станимирова работи като преподавател по норвежки език към НордСтудео, София. В резултат на преводаческата ѝ дейност към издателствата „Книгопис”, „Хемус груп”, „Унискорп” и „Емас” излизат от печат шест произведения, преводи от норвежки и шведски език. Тя е била консултант към списание National Geographic, София.

Приложената документация и предварителното обсъждане на дисертационния труд на разширено заседание на Катедра „Германистика и Скандинавистика” на ФКНФ в СУ „Св. Климент Охридски” с предложение за публична защита ми дава основание да считам, че при реализиране на дисертацията няма допуснати нарушения.

Темата на представения дисертационен труд е интересна и актуална както за норвежкото, така и за българското литературознание. Съществуват значителен брой изследвания на творчеството, създадено от жени-писателки в Норвегия, но тези изследвания не представят сравнителен анализ на литературното творчество на отделните авторки и заложените в произведенията им представи за женска идентичност на фона на разгръщащото се женско движение. От друга страна дисертационният труд и разработената в него проблематика би допринесъл за по-задълбоченото запознаване на българската читателска публика със специфичните черти на разглежданото творчество на норвежките жени-писателки от този период, както и за обогатяване на сравнителното литературознание.

Трудът обхваща 279 стр. и е композиран в увод, две глави със съответните подточки и заключение. Първата глава е посветена на писателките Камила Колет и Амалие Скрам, пионери в норвежката литература, писана от жени. Анализират се романът на Камила Колет «Дъщерите на губернатора» и сборниците с обществено-критични есета «От лагера на немите» и «Срещу

течението». От творчеството на Амалие Скрам се разглежда романът «Констанс Ринг» и романът «Луси». И двете писателки творят през 19. век. Във втората глава се разглеждат също така произведения на две писателки, които творят в началото на ХХ век и в периода между и след двете световни войни – Сигрид Унсет и Кора Сандел. Анализират се романите на Сигрид Унсет «Госпожа Марта Ули» и «Йени». Споменава се и сборникът от есета «Мнения на една жена».

От произведенията на Кора Сандел се анализират трите тома на трилогията, а именно: «Алберте и Якоб», «Алберте и свободата» и «Само Алберте».

Всяка глава започва с описание на епохата, кратки биографични данни, факторите, оказали влияние върху писателките и творчеството им. Авторката обосновава този подход с цел да покаже въздействието на обществените, културните и литературни процеси върху формирането на идентичността на представените писателки и начините, по които те я реализират. Чрез анализа на отделните произведения се разкрива идентичността на женските персонажи.

Считам за напълно оправдано формулирането на заключения след всяка глава в резултат на анализите на съответните произведения. Тук бих искала да отбележа и опита за съпоставка между авторките от един и същи период, установяването на прилики и различия, обусловени от епохата и женското движение. Всяка една от четирите писателки е изпитала влиянието от особеностите на епохата, в която израства и твори, както и влиянието на семейната среда.

Основната цел на дисертационния труд се състои в проучване на концепциите за женска идентичност и начините, по които те са осъществени в разглежданите произведения. Откриването на прилики и разлики между осъществяването на женската идентичност в определени ситуации, описвани в литературата и търсенето на причините за тях в извънлитературния контекст е една от основните задачи на дисертационния труд. Постигането на тази цел е свързано с решаване на четири задачи.

Първата задача е да се потърсят прилики и разлики между реализациите на женската идентичност в описани вече в литературата ситуации и да се проследи еволюцията на концепциите за женска идентичност в творчеството на норвежките писателки от края на ХІХ и първата половина на ХХ век. Тази задача е свързана и с проследяване и установяване на приемствеността и взаимодействието в зависимост от особеностите на епохата, както и възможността чрез творчеството си писателките да променят представите на обществото за женска идентичност или да им повлияят.

Втората задача се състои в установяването на съществуващи връзки между женското движение и представените писателки, а също така и значението на извоюваните права за творчеството на споменатите авторки. Третата задача цели разкриване на връзките между произведенията, създадени на фона на различен исторически и социален контекст. Чрез съпоставка между тях да се установи приемственост между авторките от едно поколение и тези от следващото.

Четвъртата задача се състои в проучване степента на влияние на специфичното скандинавско наследство и това от Европа и света върху творчеството на представените писателки.

Като теоретична основа на изследването Надежда Станимирова счита за необходимо да използва модела на новия историзъм, обединяващ различни критически подходи. Като литературоведски и културоведски подход новият историзъм дава възможност за разглеждане и анализ на литературата без съобразяване с границите между различните дисциплини. При въвеждане на работното определение на понятието «идентичност» авторката се позовава на три важни за изследването теории. Отбелязва се приносът на отделни философи, социолози и психолози. Заслужава да се изтъкне фактът, че Надежда Станимирова не приема безкритично схващанията на отделни автори и мотивира своята позиция. Специално внимание се отделя на теорията на Ериксон, която определя обществото като основен фактор при формирането на идентичността. Изтъква се и психоисторическият аспект на теорията на Ериксон, който предоставя допълнителен подход към анализа на женската идентичност в посочените произведения. След като е описала теоретичния инструментариум, на който се опира съпоставката на изследваните произведения, авторката пристъпва към анализ.

При наратологичния анализ на избраните произведения е използван терминологичния инструментариум, създаден от Жерар Женет. Моделът на Жерар Женет, който е представен подробно, позволява да се опишат по-детайлно различни ситуации на разказване.

Анализът на конкретните теории и термини и умението за обобщения демонстрират възможностите на авторката като изследовател на норвежката литература.

Бих искала да подчертая задълбоченото представяне на факторите, особеностите на епохата в Норвегия, които формират писателките и оказват влияние върху тяхното творчество. Но тук, в т. 2.1., биха могли да се засегнат макар и бегло историческите процеси, които протичат в обществения и икономически живот в Западна Европа. Тези процеси би трябвало да се разглеждат във връзка с възникването на организирано женско движение в Норвегия и сравнително по-късното развитие на литература, създадена от жени.

Изтъкват се причините, предизвикващи общите черти и различията, установени при съпоставителния анализ. Влиянието на епохата се осъществява от една страна чрез разпространените тогава разбирания и норми, определящи възможностите за реализация на женската идентичност. От друга страна трябва да се отбележи и влиянието на тогавашните литературни течения и дейността на създадените обществени организации. И четирите писателки познават европейската и скандинавска литература.

Дисертационният труд завършва с едно доста обширно заключение, в което са намерили място в обобщен вид изводите от проведените съпоставителни анализи. Приемам изводите, до които достига Надежда Станимирова в изследването си, както и приносните моменти, отбелязани на стр. 45 и 46 на Автореферата и стр. 278 и 279 на дисертационния труд. Към тях бих добавила:

- Актуалност на избраната тема и научна проблематика и значението ѝ за норвежкото и българско литературознание
- Използване на съвременни методи за литературен анализ и възможност за приложение на постигнатите резултати при обучението в специалност «Скандинавистика».

Тук бих искала да спомена сполучливото структуриране на дисертационния труд. Обръщам внимание на разделите, в които се прави опит за съпоставка между писателките от един и същи период, намиране на сходства, влияние на особеностите на епохата, в която живеят и влиянието ѝ при формиране на тяхната идентичност (срв. 2.4. Камила Колет и Амалие Скрам – обобщение и съпоставка и 3.4. Сигрид Унсет и Кора Сандел – обобщение и съпоставка). Влиянието от страна на епохата се осъществява чрез разпространените в нея разбирания и норми, определящи възможностите за реализиране на женската идентичност. Изтъква се и значението на влиянието от съществуващите тогава литературни течения, тъй като и четирите писателки добре познават световната и скандинавска литература.

Авторефератът предава адекватно съдържанието на дисертационния труд. По проблематиката на дисертацията има 5 публикации, 3 отпечатани и 2 под печат.

При обсъждане на подобни разработки възникват въпроси и препоръки. В т. 2.1.1. се изтъква значението на създаването и утвърждаването на норвежкия език. Без да се изпада в подробности би трябвало чрез конкретни факти да се посочи процесът на утвърждаване на норвежкия език. Не бива да се забравят трите основни правописни реформи в началото на ХХ. век (1907г., 1917г., 1938г.), които допринасят за откъсването на норвежкия език от датския. Не приемам българското

съответствие на *лансмол* – *национален език* (стр.26). Лансмол и риксмол или датско-норвежки са равнопоставени. Те са били и са двата официални езика в Норвегия, а още след 1885 г. по решение на норвежкия парламент децата могат да се обучават на *лансмол*.

Бих попитала авторката защо не се споменава в дисертационния труд макар и накратко трилогията на Сигрид Унсет «Кристин дъщерята на Лавранс», за която авторката получава Нобелова награда през 1928г. Тук също се конфронтираме с проблема за женската идентичност и свободен избор в любовта. Главната героиня Кристин дръзва да се противопостави на волята на баща си и « да мине под венчило с мъжа, избран от сърцето, а не от семейството й».

Намирам известно противоречие и неяснота в следното твърдение: « И при Сигрид Унсет, и при Кора Сандел се наблюдава голямо влияние от страна на европейската литература и култура, но авторките са повлияни и от скандинавските литература и култура. Комбинацията между европейско и скандинавско е характерна за творчеството и на двете писателки» (стр. 37, Автореферат и стр. 262, Дисертация). «... влияние на европейската литература и култура ...». Тук би трябвало да се конкретизира откъде , от кои европейски страни идва това влияние – от всички или от определени страни? В какво точно се изразява « комбинацията между европейско и скандинавско ...» ?

Бих посъветвала Надежда Станимирова да избягва така често употребявани синтактични конструкции като *разширено определение*, а така също да обръща внимание на *словореда*, които утежняват четенето и осмислянето на текста. Въпреки че дисертантката е взела под внимание направените препоръки в дисертационния труд все още се срещат прекалено дълги изречения, съдържащи различни подчинени изречения, които затрудняват четенето, с твърде често употребяваната дума *фокус*.

Въпреки направените в хода на изложението критични бележки, бих желала да подчертая, че предложеният за защита дисертационен труд представлява безспорен теоретичен принос в областта на литературознанието в Норвегия и България и би могъл да намери приложение в преподаването на норвежка литература в специалност «Скандинавистика». Бих искала да подчертая обширната библиография, посочена и използвана от Надежда Станимирова (100 източника на български, английски и норвежки език). Преводите на цитати от изследвания, които не са публикувани на български език, предлагат достъп до тях и са безспорен принос. Представената библиография е свидетелство за сериозния, задълбочен и добросъвестен научен подход на авторката, за нейната осведоменост и прецизност, както и за познаването на предишни и най-нови изследвания в научната област, в която работи.

Не мога да не отбележа с уважение и респект научното ръководство на проф. д-н Майа Разбойникова-Фратева, чиято компетентност, прецизност и взискателност са допринесли за качеството на дисертационния труд. Въз основа на качествата на представения дисертационен труд предлагам с пълна убеденост на научното жури да присъди на Надежда Стефанова Станимирова образователната и научна степен «доктор».

София, 03.05. 2019 г.

Проф. д-р Антония Бучуковска